

Безсполучнико

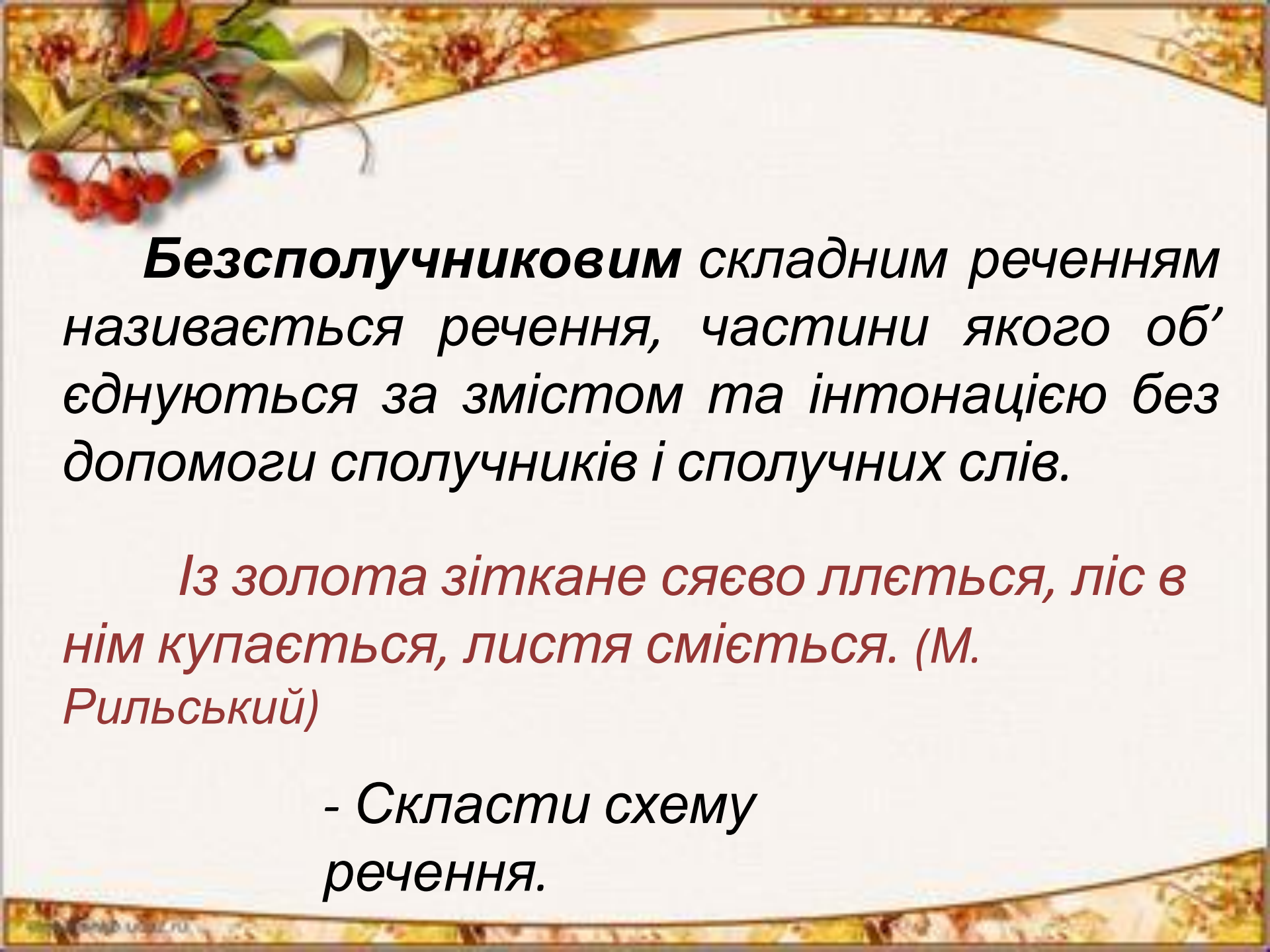
ве

складне

речення

(БСР)

Безсполучниковим складним реченням називається речення, частини якого об'єднуються за змістом та інтонацією без допомоги сполучників і сполучних слів.

*Із золота зіткане сяєво плеться, ліс в
нім купається, листя сміється. (М.
Рильський)*

- Скласти схему
речення.

Складається з
двох або більше
рівноправних
між собою
частин

Між частинами
безсполучникового
складного речення
ставимо
розділові знаки

**Безсполучников
е
складне речення**

Частини
безсполучникового
складного речення
виражають
сміслові відношення

Основний засіб
зв'язку -
інтонація

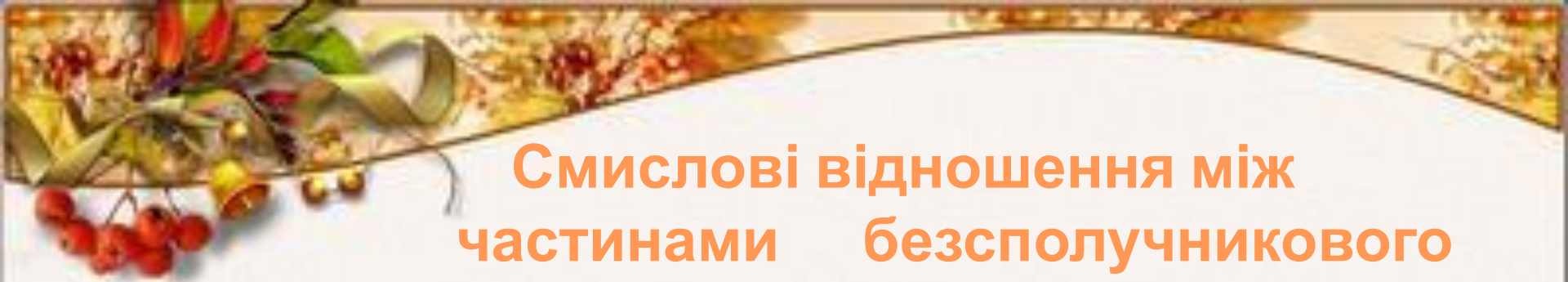
**Смислові
відношення між
частинами БСР**

**З однорідними
частинами, які є
рівноправними, не
підпорядкованими
одна одній:**

*Засинає день у хаті,
місяць ходить за
ліском. (Б. Гірський)*

**З неоднорідними
частинами, одна з
яких пояснює іншу:**

*І не був поет
самотнім: До його
малої хати Раз у раз
ходила молодь. (Леся
Українка)*

Смислові відношення між частинами безсполучникового

Тип відношень	Приклад	Схема речення
Одночасність дій, процесів або станів	Світило сонце, парувала земля (<i>П.Панч</i>).	[], []. одночасність
Послідовність дій, процесів або станів	Лягло сонце за горою, зірки засіяли (<i>Т.Шевченко</i>).	[], []. послідовність
Причинові	Пора до двору: сходять місяць і зоря (<i>Нар. творч.</i>).	[] : [причина].
Пояснювальні	Щастя не кінь: прямої дороги не визнає (<i>Нар. творч.</i>).	[] : [пояснення].
Умовні	Згаєш хвилину - втратиш годину (<i>Нар. творч.</i>).	[умова] - [].
Часові	Прийшов березень - минули й турботи (<i>Нар. творч.</i>).	[час] - [].
Наслідкові	Весною сій - восени збереш (<i>Нар. творч.</i>).	[] - [наслідок].
Зіставлення або протиставлення	Усе минеться - одна праця залишиться (<i>Нар. творч.</i>).	[] - []. зіставлення

У **безсполучникових** **складних**
реченнях **частини** **можуть**
вимовлятися з інтонацією переліку,
пояснення, зіставлення

Переліку

Минула осінь, відхурделила зима,
настала бентежна пора року (М.
Стельмах).

Пояснення

Усяк розумний по-своєму: один
спершу, а другий потім. (Народна
творчість).

Зіставлення

Пора пройде – інша прийде.
(Народна творчість).

Між частинами
безсполучникового складного
речення можуть вживатися такі
розділові знаки:

Кома

Бузково пахне
вечорова тиша,
садками ніч
крадеться у село
(С.Жадан).

Крапка з комою

Вже й ніч
землю обіймає;
зійшов місяць і
вдарив ясним
промінням по
білих хатах (М.
Вовчок).

Двокрапка

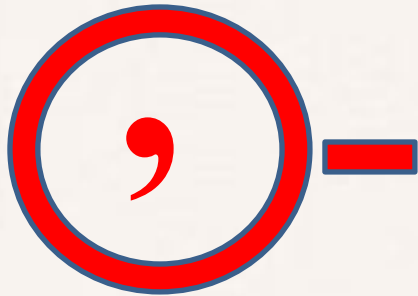
Глянь, моя
мила: зорі
повисли над
Дніпром (П.
Тичина).

Тире

Глянеш – в плесі
відбиті справжні
зорі небесні (Д.
Білоус).

Стаavimo

кoмv

Коли частини
безсполучникового складного
речення виражають
одночасність або часову
послідовність подій чи явищ і
вимовляються з інтонацією
переліку

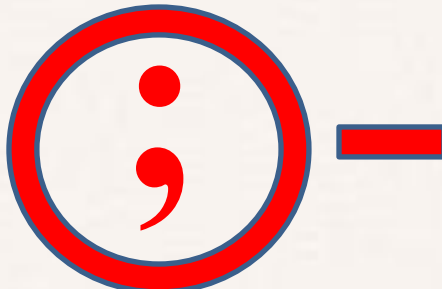
Нас кличе у мандри дорога, нам грає чарівна
струна (С. Фоменко). [], [].

Кома і крапка з комою в
безсполучниковому складному
реченні

1) Якщо частини
безсполучникового складного
речення дуже поширені і в
середині їх уже є свої розділові

знаки

*Все радію, зустрічаючи день; і день зрадів,
розцвітаючи, ясний, теплий, погожий (Панас
Мирний). []; []*

2) Якщо частини
безсполучникового складного
речення далекі за змістом

*Ми просто йшли; у нас нема зерна неправди за собою (Т.
Шевченко).*

[]; []

Дослідження-спостереження

*Виразно прочитати уривок із вірша В. Симоненка «Квіти».
Дослідити, яку функцію виконують коми (що вони відділяють, окрім частин безсполучникового складного речення).*

КВІТИ

Слів на описи не трачу, словом не передаси
Їх земної, безсловесної, дивовижної краси.
Люди дивляться, п'яніють, в них кохаються віки,
Нареченим їх дарують, заплітають у вінки.
Ними кожен свою радість, власне щастя назива,
Квіти часто нам говорять втричі більше, ніж слова.

В. Симоненко

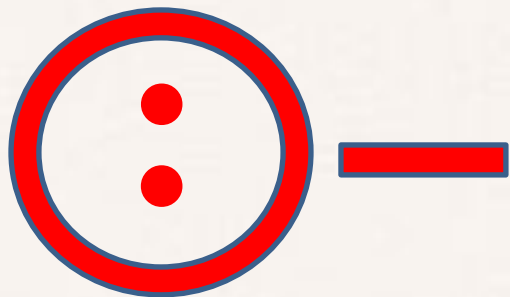
Творче конструювання

Скласти безсполучникові складні речення за поданими схемами-моделями. Виділити в них граматичні основи.

1. [], []. одночасність
2. [], []. послідовність
3. []; []; []. одночасність

Ставимо двокрапку

1) Якщо друга частина виражає причину того, про що йдеться в першій (частини можна поєднати сполучниками *бо, тому що*)

Не кидай іскру в соломі: і сама згорить, і село спалить (Народна творчість).

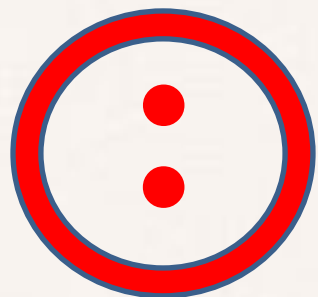
[]: [причина]

2) Коли наступна частина доповнює зміст першої (частини можна поєднати сполучниками *що*)

Поглянь: вуалі білосніжні смагляві вишні надягли (Д.Іванов).

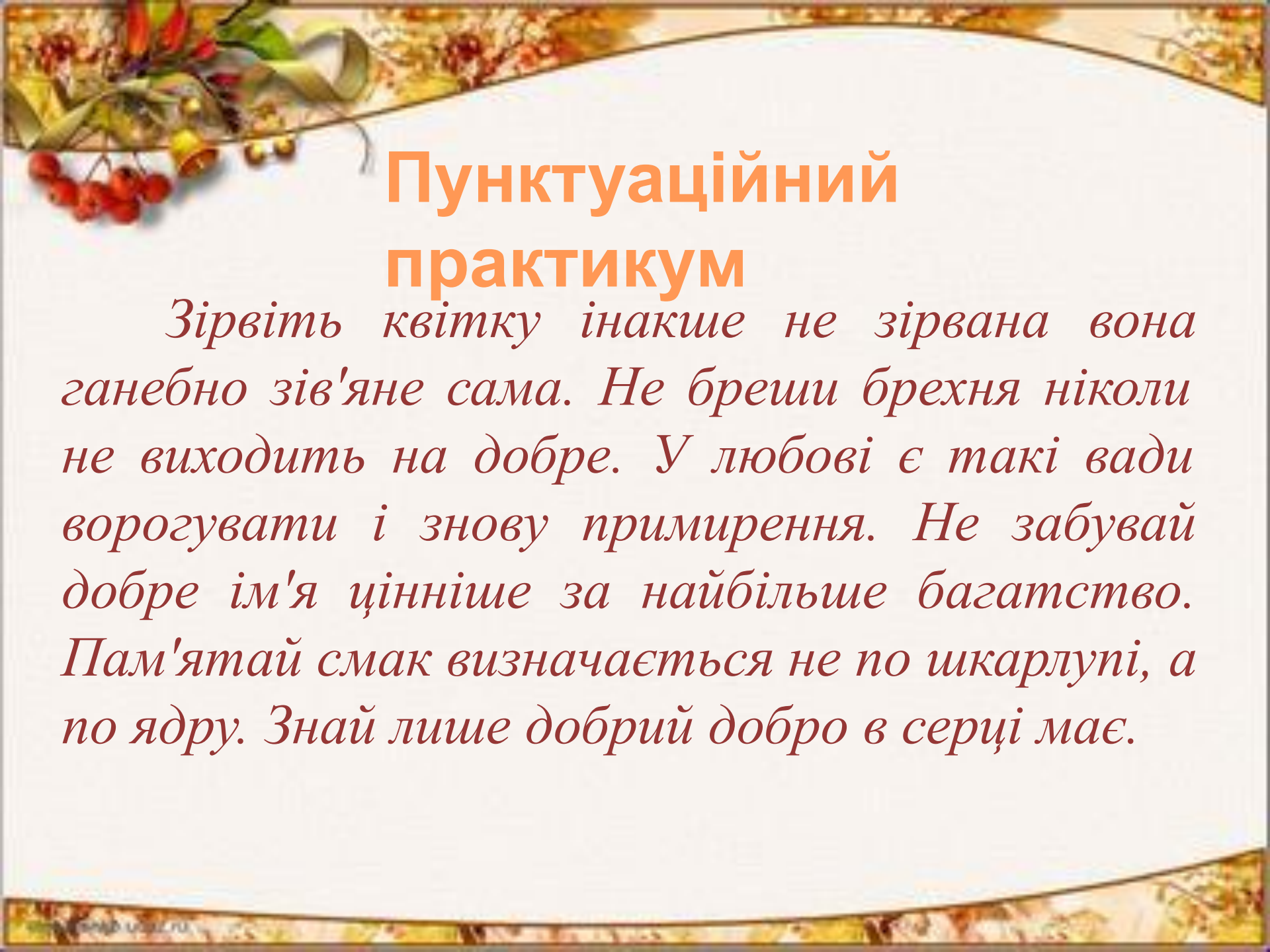
[]: [доповнення]

3) Коли наступна частина пояснює зміст першої (між частинами можна вставити *a same*)

Закон життя один: вірно служити своїй державі (М.Стельмах).

[]: [пояснення]

Пунктуаційний практикум

Зірвіть квітку інакше не зірвана вона ганебно зів'яне сама. Не бреши брехня ніколи не виходить на добре. У любові є такі вади ворогувати і знову примирення. Не забувай добре ім'я цінніше за найбільше багатство. Пам'ятай смак визначається не по шкарлупі, а по ядру. Знай лише добрий добро в серці має.

Ставимо

тире

1

□ Зміст частин зіставляється
— або протиставляється (їх можна
з'єднати сполучниками а, але)

Зайця ноги носять – вовка зуби годують.

Літо дбає – зима поїдає.

Народна творчість

Ставимо

тире

□ Частина виражають швидку

2

— зміну подій (їх можна з'єднати сполучником і)

Погасив світло знов – ось тобі й ніч.

Є. Гуцало

Оглянувся – в порту вже кипить бій.

О.Гончар

Стаavimo

тире

□ Перша частина виражає час або умову того, про що говорить в другій (їх можна з'єднати сполучниками коли, якщо, хоч)

3 —

Є здоров'я – є все (Нар. тв.).

[умова] - [].

Посієш впору – матимеш зерна гору (Нар. тв.)

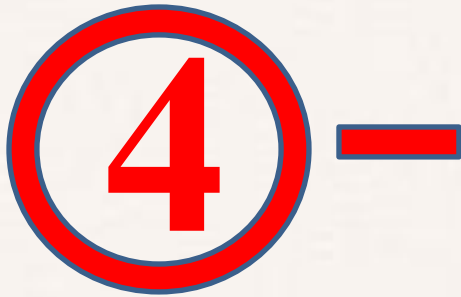
[час] - [].

Стаavimo

тире

□ Друга частина виражає наслідок, результат, висновок з того, про що йдеться в першій (їх можна з'єднати сполучниками так що)

Вода зійшла – колеса стали.

Л.Глібов

[] - [наслідок].

Стаavimo

тире

□ Друга частина містить порівняння з тим, про що йдеться в першій (їх можна з'єднати сполучниками наче, як)

5 —

Гляне – холодною водою обіллє. (Нар. тв.)

[] - [порівняння].

Мовне

Глибше орати **ЛОТО** **птах без крил**

Розум без книги шануєш **на старість**

На годину спізналися **злоба на мислі**

Змолоду працюєш **більше хліба**

